

Krista Mikkonen vihr ym.

Kirjallinen kysymys kuntien oikeudesta kieltää kaivostoiminta alueellaan

Eduskunnan puhemiehelle

Kaivostoiminnan sääntely-ympäristössä on ilmeisiä aukkoja. Yksi oikeudellinen puute liittyy eri lakien, erityisesti kaivoslain ja maankäyttö- ja rakennuslain, välisiin rajapintoihin. Tällä hetkellä kaavoituksen ja kaivoslain välinen suhde on oikeudellisesti ongelmallinen ja epäselvä ja vaatii selvennystä. Kunta voi lain mukaan kieltää malminetsinnän, mutta kiello-oikeus voidaan kuitenkin kumota erityiseen syyhyn vedoten. On epäselvää, mikä tällainen erityinen syy on.

Kuusamosta on tulossa ainutlaatuinen ennakkotapaus, jossa punnitaan kunnan kaavoitusvalta ja kuntalaisten tahtotilaa kaivostoiminnan suhteen. Australialainen Latitude 66 Cobalt Oy tavoittelee kobolttikaivoksen käynnistämistä Kuusamon Juomasuolla. Monelle kuusamolaiselle ajatus kaivoksen perustamisesta matkailun ydinalueelle aivan Oulangan kansallispuiston ja Rukan matkailukeskuksen lähelle on kuitenkin ollut mahdoton. Loppuvuodesta 2016 Kuusamon kaupunki hyväksyi strategisen yleiskaavan, joka olisi kaavoittanut Kuusamon tärkeät matkailualueet muuhun kuin kaivostoimintaan. Kesäkuussa 2018 Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kaatoi kaavan vedoten siihen, että kaupungin ei ole mahdollista ennakkoon kieltää kaavoituksella elinkeinotoimintaa niin laajalla alueella kuin hylätyssä kaavassa esitettiin. Kuusamon kaupunki on hakenut yleiskaavasta valituslupaa korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöksessä kaavan kumoamisperusteina olivat erityisesti riittämätön vaikutusten arviointi ja voimassa olevien kaivosoikeuksien haltijalle kaavasta aiheutuva kohtuuton haitta. Hallinto-oikeuden mukaan yleiskaavarakaisun perusteena olisi tullut olla riittävän yksityiskohtaiset selvitykset ja arvioinnit muun muassa kaivostoiminnan vaikutuksista luonnonarvoihin, ympäristöön ja yleiskaava-alueen maankäyttöön sekä selvitykset ja arvioinnit mahdollisuuksista sovittaa yhteen kaivostoiminta ja muu maankäyttö.

Kaivoslain 47 §:n mukaan kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kaivosalueen ja kaivoksen apualueen suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Kaivostoiminnan tulee perustua maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan taikka kaivostoiminnan vaikutukset huomioon ottaen asian tulee olla muutoin riittävästi selvitetty yhteistyössä kunnan, maakunnan liiton ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa. Kuusamossa näin oli tehty luonnonvarojen yhteensovittamissuunnitelmalla, jota hallinto-oikeus ei kuitenkaan pitänyt riittävänä.

Kirjallinen kysymys KK 697/2018 vp

Tukes on antanut yhden kaivosluvan uuden kaivoslain perusteella. Sekin osoittaa, että kaavoituksen ja kaivostoiminnan suhde on epäselvä, sillä tässä tapauksessa voimassa olevaa kaavaa ei ollut. Erona Kuusamon tilanteeseen on se, että kunta tuki kaivoksen rakentamista eikä asiaa näin ollen käsitelty oikeudessa.

Kaivostoiminta on vuosikymmeniä kestävää toimintaa, jonka vaikutukset luonnolle ja muille alueen elinkeinoille ovat huomattavia ja pitkäaikaisia. Sen vuoksi kaivosluvan tulisi aina perustua laajaan kokonaisharkintaan. Kaivostoiminta saattaa kestää vain muutaman vuosikymmenen, mutta mahdollinen ympäristön pilaantuminen ja sen haitat esimerkiksi matkailulle ovat hyvin pitkäkestoisia, jopa pysyviä. Kunnilla tulisi olla oikeus yksiselitteisesti kieltää kaavoituksella malminetsintä ja kaivostoiminta alueellaan perustellusta syystä, esimerkiksi vesilaissa esiintyvän tyyppisen intressivertailun perusteella. Intressivertailussa luvan myöntämiseksi hankkeesta saatavan hyödyn tulee olla huomattava verrattuna siitä koituviin menetyksiin. Lupia kaivostoimintaan pitää myöntää vain, kun toiminnasta on enemmän hyötyä kuin haittaa koko yhteiskunnalle — mukaan lukien muut elinkeinot ja ympäristö.

Kunnan itsemääräämisoikeus elinkeinojen kehittämiseen, ohjaamiseen ja yhteensovittamiseen on kirjattava kaivoslakiin selvästi. Asia on oltava mahdollista ratkaista siten, ettei kunnan muihin elinkeinoihin haitallisesti vaikuttavia kaivoskiistoja tarvitse käydä jokaisesta hankkeesta erikseen.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Mitä hallitus on valmis tekemään sen varmistamiseksi, että kuntien oikeus kieltää kaivostoiminta alueellaan toteutuu kaikissa tilanteissa?

Helsingissä 14.3.2019

Krista Mikkonen vihr
Hanna Halmeenpää vihr
Satu Hassi vihr